

Cognitieve gedragstherapie bij ouderen

Naam hoofddocent: Mw. Linda Laheij-Rooijackers

Startdatum: 11-06-2020

Over de module

Passie (hoofd)docent

Mijn naam is Linda Laheij. Ik heb in 2018 de opleiding tot klinisch psycholoog met accent ouderen afgerond. Na een aantal jaar binnen de volwassenzorg werkzaam te zijn geweest, kwam ik in het kader van de opleiding tot klinisch psycholoog weer terug in de ouderenzorg. Ik voelde direct hoe goed deze doelgroep bij mij past: de complexiteit van de problematiek, de comorbiditeit op zo veel verschillende vlakken, het werken met het systeem rondom de patiënt en het multidisciplinair werken, etcetera. Als cognitief gedragstherapeut kun je heel divers met patiënten in de ouderenzorg werken: van mediatieve behandeling tot klachtgerichte en persoonlijkheidsveranderende behandeling. Ik ben daarom ook erg enthousiast om voor jullie deze module CGt bij ouderen vorm te geven.

Cliëntperspectief

Psychische problematiek op latere leeftijd kent eigen specifieke eigenschappen. Soms gaat het om problemen die patiënten al lange tijd met zich meedragen en hen op latere leeftijd hun voor nieuwe uitdagingen stelt, soms gaat het om problemen die pas voor het eerst ontstaan in de 3e en 4e levensfase. Cognitieve gedragstherapie is voor veel van deze psychische problemen op latere leeftijd een bewezen effectieve behandelmethode, hierbij moeten wel aanpassingen gedaan worden aan de leeftijdsspecifieke kenmerken.

Context

De module Cognitieve Gedragstherapie bij ouderen vormt een vervolg op de basis cursus Cognitieve Gedragstherapie en de module Psychopathologie op latere leeftijd binnen de GZ-opleiding. Waar binnen de basis cursus CGt de basis wordt gelegd wat betreft de cognitieve gedragstherapie en binnen de module Psychopathologie op latere leeftijd de basis wordt gelegd wat betreft oudere-specifieke aspecten van psychopathologie, zal in deze module hierin de verbinding worden gelegd en verder vervolg gegeven worden aan hoe de cognitieve gedragstherapie aan te passen aan oudere-specifieke aspecten.

Competenties en KBS'en

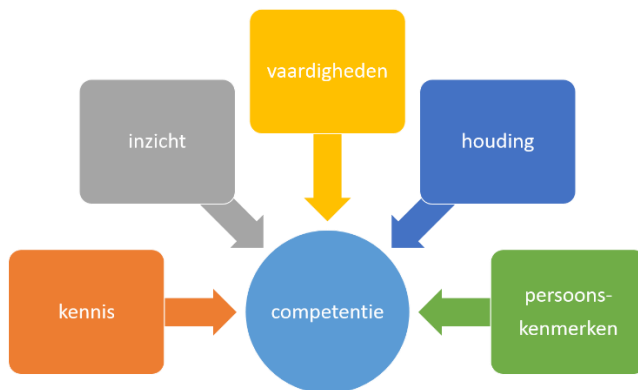
In deze module zullen met name de volgende competenties centraal staan:

- 1.1. Betreft in het psychologisch handelen kennis van (ontwikkelings-) psychopathologie, neuropsychologie, leer- en cognitieve theorieën, psychodynamische theorieën, experiëntiële theorieën, groepsdynamica, systeemtheorieën en basale kennis over psychofarmacologie.

Literatuureisen:

- *Minimaal 10 pagina's en maximaal 15 pagina's literatuur per lesuur. Dit op basis van opleidingsvoorschriften en accreditatie eisen. RINO Zuid streeft hierbij efficiënt en kostenbewust gebruik van literatuur na.*
- *Korte overnames van verplichte literatuur omvatten maximaal 10.000 woorden en maximaal 1/3 van een boek.*
- *Aanbevolen literatuur wordt niet digitaal en ook niet op papier aangeboden door RINO Zuid.*

- 1.2. Betreft kennis van de wisselwerking tussen sociale, lichamelijke en psychische aspecten van gezondheid en ziekte – mede vanuit een ontwikkelingsperspectief (inclusief levenscyclus, levensfasen en (gezins-) fasen overgangen) – waar nodig en mogelijk in het psychologisch en/of pedagogisch handelen.
- 1.4. Indiceert voor psychologische en pedagogische behandelingen bij de meest voorkomende psychische problemen en/of stoornissen.
- 1.5. Voert op gestructureerde wijze een behandelproces uit.
- 1.6. Voert op methodische wijze interventies uit bij de meest voorkomende psychische problemen en/of stoornissen.
- 2.2. Bouwt effectieve behandelrelaties met cliënten op en onderhoudt deze (bij behandelgroepen hanteert hij eveneens groepsprocessen).
- 2.3. Betreft de cliënt actief bij de besluitvorming omtrent psychologisch handelen.
- 3.1. Draagt bij aan effectieve intra- en interdisciplinaire samenwerking en ketenzorg.
- 3.2. Past samenwerkingsvaardigheden doelgericht toe.

Planning

Ontmoeting	Datum	Tijd	Onderwerp	Docent(en)
1	11-06-2020	09.30 – 12.30 uur	CGt bij ouderen: inleiding	Linda Laheij
2	11-06-2020	13.30 – 16.30 uur	Cognitieve stoornissen	Linda Laheij
3	18-06-2020	09.30 – 12.30 uur	ComBi	Mariska Eleveld
4	18-06-2020	13.30 – 16.30 uur	SOLK bij ouderen	Karoline van Gronsveld
5	25-06-2020	09.30 – 12.30 uur	Angststoornissen bij ouderen	Linda Laheij
6	25-06-2020	13.30 – 16.30 uur	Stemmingsstoornissen bij ouderen (inclusief life-review)	Linda Laheij
7	02-07-2020	09.30 – 12.30 uur	EMDR bij ouderen	Ellen Gielkens
8	02-07-2020	13.30 – 16.30 uur	EMDR bij ouderen	Ellen Gielkens
9	09-07-2020	09.30 – 12.30 uur	Presentaties eindopdracht	Linda Laheij
10	09-07-2020	13.30 – 16.30 uur	Presentaties eindopdracht	Linda Laheij

Literatuureisen:

- *Minimaal 10 pagina's en maximaal 15 pagina's literatuur per lesuur. Dit op basis van opleidingsvoorschriften en accreditatie eisen. RINO Zuid streeft hierbij efficiënt en kostenbewust gebruik van literatuur na.*
- *Korte overnames van verplichte literatuur omvatten maximaal 10.000 woorden en maximaal 1/3 van een boek.*
- *Aanbevolen literatuur wordt niet digitaal en ook niet op papier aangeboden door RINO Zuid.*

Handboeken

Binnen deze module wordt gebruik gemaakt van het volgende handboek:

- Handboek Ouderenpsychologie (2017). M. Vink, Y. Kuin, G. Westerhof, S. Lamers, & A.M. Pot (redactie). Utrecht: de Tijdstroom. ISBN: 978 90 5898 3121

Afronding

De eindopdracht bestaat uit het presenteren van het gedragstherapeutisch proces zoals dit is doorlopen met een eigen patiënt en waarbij met name ook gevraagd wordt om te beschrijven welke oudere-specifieke elementen op welke wijze in het gedragstherapeutisch proces zijn meegenomen.

Het inleveren van de presentatie doe je via de inleveropdracht voor de laatste ontmoeting.

Literatureisen:

- *Minimaal 10 pagina's en maximaal 15 pagina's literatuur per lesuur. Dit op basis van opleidingsvoorschriften en accreditatie eisen. RINO Zuid streeft hierbij efficiënt en kostenbewust gebruik van literatuur na.*
- *Korte overnames van verplichte literatuur omvatten maximaal 10.000 woorden en maximaal 1/3 van een boek.*
- *Aanbevolen literatuur wordt niet digitaal en ook niet op papier aangeboden door RINO Zuid.*

Leeractiviteiten: de ontmoetingen

Ontmoeting 1 CGT bij Ouderen

Kader ontmoeting

Onderwerp:

CGT bij ouderen: inleiding

Doel:

Kennismaking en algemene inleiding in de module Vergroten kennis over oudere-specifieke kenmerken van psychopathologie en indicatiestelling voor psychologische behandeling bij ouderen.

Werkvorm(en):

Presentatie door docent, werken in subgroepen.

Programma:

Kennismaking en algemene inleiding in de module Indiciestelling voor cognitief gedragstherapeutische behandeling bij ouderen Oudere-specifieke kenmerken van psychopathologie.

Literatuur ontmoeting

Verplichte literatuur:

Hoofdstuk 1: Ouder worden en ouderenpsychologie. Uit: Handboek ouderenpsychologie.

Hoofdstuk 16: Cognitieve gedragstherapie. Uit: Handboek ouderenpsychologie.

Aanbevolen literatuur:

Hoofdstuk 2, 3 en 4 uit het Handboek ouderenpsychologie. Deze onderwerpen komen echter ook uitgebreider aan bod in de module Psychopathologie op latere leeftijd.

Voor ontmoeting

Verwerkingsvraag Inleiding CGT bij ouderen:

- Welk doel/welke doelen stel je jezelf voor deze module?
- Wat maakt voor jou psychologische behandeling bij ouderen anders dan bij jongere volwassenen?

Na ontmoeting

Reflectievraag Inleiding CGT bij ouderen:

- Wat uit deze ontmoeting neem je mee naar je eigen werkplek?

Literatuureisen:

- *Minimaal 10 pagina's en maximaal 15 pagina's literatuur per lesuur. Dit op basis van opleidingsvoorschriften en accreditatie eisen. RINO Zuid streeft hierbij efficiënt en kostenbewust gebruik van literatuur na.*
- *Korte overnames van verplichte literatuur omvatten maximaal 10.000 woorden en maximaal 1/3 van een boek.*
- *Aanbevolen literatuur wordt niet digitaal en ook niet op papier aangeboden door RINO Zuid.*

Beeldmateriaal

Literatuureisen:

- *Minimaal 10 pagina's en maximaal 15 pagina's literatuur per lesuur. Dit op basis van opleidingsvoorschriften en accreditatie eisen. RINO Zuid streeft hierbij efficiënt en kostenbewust gebruik van literatuur na.*
- *Korte overnames van verplichte literatuur omvatten maximaal 10.000 woorden en maximaal 1/3 van een boek.*
- *Aanbevolen literatuur wordt niet digitaal en ook niet op papier aangeboden door RINO Zuid.*

Leeractiviteiten: de ontmoetingen

Ontmoeting 2 Cognitieve Stoornissen

Kader ontmoeting

Onderwerp:

Cognitieve stoornissen

Doel:

Vergroten van kennis over de impact van cognitieve stoornissen op cognitief gedragstherapeutische behandeling bij ouderen en de wijze waarop hiermee in de behandeling omgegaan kan worden.

Werkvorm(en):

Presentatie door docent, werken in subgroepen.

Programma:

- Cognitieve stoornissen op latere leeftijd
- Interferentie van cognitieve stoornissen bij CGt
- CGt bij ouderen met cognitieve problemen

Literatuur ontmoeting

Verplichte literatuur:

Hoofdstuk 3 en 4 uit Cognitieve gedragstherapie voor ouderen. Een praktische gids voor hulpverleners. I.A. James.

Aanbevolen literatuur:

Hoofdstuk 6: Cognitie uit het Handboek ouderenpsychologie kan gelezen worden wanneer er behoefte is aan een algemene inleiding in cognitieve problemen bij ouderen.

Voor ontmoeting

Verwerkingsvraag Cognitieve stoornissen:

- Hoe pas jij je (cognitief gedragstherapeutische) behandeling aan bij ouderen met cognitieve stoornissen? Noteer je antwoord in het invulveld hieronder.
- Als je een casus hebt van een klachtgerichte behandeling bij een patiënt met cognitieve stoornissen, zou het fijn zijn om deze mee te nemen.

Na ontmoeting

Reflectievraag Cognitieve stoornissen:

- Wat neem jij van deze ontmoeting mee naar je eigen werkplek? Noteer je antwoord in het invulveld hieronder.

Literatuureisen:

- *Minimaal 10 pagina's en maximaal 15 pagina's literatuur per lesuur. Dit op basis van opleidingsvoorschriften en accreditatie eisen. RINO Zuid streeft hierbij efficiënt en kostenbewust gebruik van literatuur na.*
- *Korte overnames van verplichte literatuur omvatten maximaal 10.000 woorden en maximaal 1/3 van een boek.*
- *Aanbevolen literatuur wordt niet digitaal en ook niet op papier aangeboden door RINO Zuid.*

Beeldmateriaal

Literatureisen:

- *Minimaal 10 pagina's en maximaal 15 pagina's literatuur per lesuur. Dit op basis van opleidingsvoorschriften en accreditatie eisen. RINO Zuid streeft hierbij efficiënt en kostenbewust gebruik van literatuur na.*
- *Korte overnames van verplichte literatuur omvatten maximaal 10.000 woorden en maximaal 1/3 van een boek.*
- *Aanbevolen literatuur wordt niet digitaal en ook niet op papier aangeboden door RINO Zuid.*

Leeractiviteiten: de ontmoetingen

Ontmoeting 3 CoMBI model

Kader ontmoeting

Onderwerp:

Behavioral and Psychological Symptoms of Dementia (BPSD) en mediatietherapie van probleemgedrag bij dementie: CoMBI-model

Doel:

- Kennisname van BPSD en bijhorende meetinstrumenten
- Kennisname van de multidisciplinaire benadering in probleemgedrag
- Inzicht krijgen in CoMBI-methodiek in mediatietherapie

Werkvorm(en):

- Interactief hoorcollege
- Casuïstiekbepreking

Programma:

- Bespreking BPSD: vormen, frequentie, meetinstrumenten
- Mediatieve therapie conform CoMBI model

Literatuur ontmoeting

Verplichte literatuur:

- 9781 A1 Maseland A. Probleemgedrag bij dementie een puzzel. In Nursing (pp. 38–43)
- 9787 A1 Geelen, R. J. G. M., & Van Alphen, S. P. J. (2014). Mediatieve therapie in de thuiszorg Onbekend en onbenut. In Tijdschr Gerontol Geriatr.
- 9786 A1 Geelen, R. (2015, april). Wat te doen bij escalerend gedrag. Het crisisontwikkelingsmodel. Denkbeeld (pp. 6–9).
- 9780 A1 Hamer, T. Probleemgedrag bij dementie de gedragstherapeutische visie in de zorg. In Psychopraxis (pp. 195–199).
- 9783 A1 Engelen, G.J.J.A., & Van Alphen, S.P.J. (2016). Ouderen met karakter paragraaf, het cognitieve model
- Probleemgedrag bij ouderen met dementie. Een vergelijk van tien nationale en internationale richtlijnen. S. Zuidema, tijdschrift voor ouderengeneeskunde nummer 5 2010, p 187-193. Online te lezen: https://www.verenso.nl/_asset/_public/Tijdschrift/2010/2010-5-TvO-Tijdschrift.pdf
- 10484 A1 2020 Feasibility of the Cognitive Model for Behavioral Interventions in Older Adults with Behavioral and Psychological Symptoms...pdf

Aanbevolen

Literatuureisen:

- *Minimaal 10 pagina's en maximaal 15 pagina's literatuur per lesuur. Dit op basis van opleidingsvoorschriften en accreditatie eisen. RINO Zuid streeft hierbij efficiënt en kostenbewust gebruik van literatuur na.*
- *Korte overnames van verplichte literatuur omvatten maximaal 10.000 woorden en maximaal 1/3 van een boek.*
- *Aanbevolen literatuur wordt niet digitaal en ook niet op papier aangeboden door RINO Zuid.*

- Ettema, H. (2016). Een multidisciplinaire benadering voor een adequate aanpak van probleemgedrag bij dementie. Tijdschrift Gerontologie en Geriatrie, 47, 124-128
- Klaver, M. & A-Tjak, J. (2006). Mediatieve gedragstherapie in het verpleeghuis: het gebruik van cognitief gedragstherapeutische principes met een zorgteam. Gedragstherapie, 39, 5-21.
- Geelen, R. (2015). Agressie en ontregeld gedrag: het crisisontwikkelingsmodel. Uit: Dementiezorg in de praktijk, deel 2, p. 167-184. Bohn Stafleu van Loghum, Houten.
- Koolen, F., Kilkens, T., Dobbels, P. en Van Alphen, B. (2016). Pak probleemgedrag dementerenden via karakter aan. Medisch Contact, 42, 40-41.

Voor ontmoeting

Verwerkingsvraag ComBi:

- Wat is je belangrijkste inzicht op basis van de literatuur?
- Wat betekent dit inzicht voor jouw huidige werk?
- Welke eigen casus heb je rondom het thema?

Na ontmoeting

Reflectievraag ComBi:

- Wat ga je met het geleerde doen? Vul je antwoord hieronder in.

Beeldmateriaal

Literatureisen:

- *Minimaal 10 pagina's en maximaal 15 pagina's literatuur per lesuur. Dit op basis van opleidingsvoorschriften en accreditatie eisen. RINO Zuid streeft hierbij efficiënt en kostenbewust gebruik van literatuur na.*
- *Korte overnames van verplichte literatuur omvatten maximaal 10.000 woorden en maximaal 1/3 van een boek.*
- *Aanbevolen literatuur wordt niet digitaal en ook niet op papier aangeboden door RINO Zuid.*

Leeractiviteiten: de ontmoetingen

Ontmoeting 4 SOLK bij Ouderen

Kader ontmoeting

Onderwerp:

Somatisch Onverklaarde Lichamelijke Klachten (SOLK) bij ouderen

Doel:

Opfrissing van het begrip SOLK en kennis opdoen van de belangrijkste verschillen en overeenkomsten met betrekking tot SOLK bij ouderen

Werkvorm(en):

- Plenaire presentatie theorie
- Impulsoefening in kleine groepen/tweetallen
- Bespreking casuïstiek

Programma:

- Inleidende presentatie SOLK bij ouderen
- Inleiding casus en introductie in impulsoefening
- Impulsoefening in kleine groep/tweetal
- Nabespreking oefening, maken van een holistische theorie
- Tweede deel presentatie behandeling
- Plenaire bespreking casuïstiek van deelnemers

Literatuur ontmoeting

Verplichte literatuur:

[8250 A1 Hilderink, P.H. & Collard, R. 2013 Prevalence of somatoform disorders and medically unexplained symptoms in old age populations in comparison with younger age groups: A systematic review. blz 151 tm 156.pdf](#)

Voor ontmoeting

Verwerkingsvraag SOLK bij ouderen

- Denk na over casuïstiek in je eigen werksetting mbt tot SOLK bij ouderen. Neem de casus mee naar de Zoomontmoeting. Formuleer gericht vragen die je aan de groep en de docent wilt stellen om de casus te bespreken.

Na ontmoeting

Verwerkingsvraag SOLK bij ouderen

- Welke elementen ga je toepassen wanneer je opnieuw een patiënt op oudere leeftijd krijgt die zich naast psychische klachten ook met veel lichamelijke klachten presenteert?

Literatuureisen:

- *Minimaal 10 pagina's en maximaal 15 pagina's literatuur per lesuur. Dit op basis van opleidingsvoorschriften en accreditatie eisen. RINO Zuid streeft hierbij efficiënt en kostenbewust gebruik van literatuur na.*
- *Korte overnames van verplichte literatuur omvatten maximaal 10.000 woorden en maximaal 1/3 van een boek.*
- *Aanbevolen literatuur wordt niet digitaal en ook niet op papier aangeboden door RINO Zuid.*

Leeractiviteiten: de ontmoetingen

Ontmoeting 5 Angststoornissen bij Ouderen

Kader ontmoeting

Onderwerp:

Angststoornissen bij ouderen

Doel:

Vergroten van kennis over angststoornissen bij ouderen en de cognitief gedragstherapeutische behandeling hiervan.

Werkvorm(en):

Presentatie door docent, werken in subgroepen.

Programma:

- Angststoornissen bij ouderen
- CGt bij ouderen met angststoornissen

Literatuur ontmoeting

Verplichte literatuur:

- Hoofdstuk 5: Emotie en stemming uit Handboek Ouderenpsychologie.

Voor ontmoeting

Verwerkingsvraag Angststoornissen bij ouderen:

- Als je een casus hebt van een oudere patiënt met angstklachten, zou het fijn zijn om deze mee te nemen.

Na ontmoeting

Reflectievraag Angststoornissen bij ouderen:

- Wat neem jij van deze ontmoeting mee naar je eigen werkplek? Noteer je antwoord in het invulveld hieronder.

Beeldmateriaal

Literatuureisen:

- *Minimaal 10 pagina's en maximaal 15 pagina's literatuur per lesuur. Dit op basis van opleidingsvoorschriften en accreditatie eisen. RINO Zuid streeft hierbij efficiënt en kostenbewust gebruik van literatuur na.*
- *Korte overnames van verplichte literatuur omvatten maximaal 10.000 woorden en maximaal 1/3 van een boek.*
- *Aanbevolen literatuur wordt niet digitaal en ook niet op papier aangeboden door RINO Zuid.*

Leeractiviteiten: de ontmoetingen

Ontmoeting 6 Stemmingsstoornissen bij Ouderen

Kader ontmoeting

Onderwerp:

Stemmingsstoornissen bij ouderen (inclusief life-review)

Doel:

Vergroten van kennis over depressie bij ouderen en de cognitief gedragstherapeutische behandeling hiervan.

Werkvorm(en):

Presentatie door docent, werken in subgroepen & rollenspel.

Programma:

- Depressie bij ouderen
- CGt bij ouderen met depressieve klachten
- Life review.

Literatuur ontmoeting

Verplichte literatuur:

- Hoofdstuk 5: Emotie en stemming uit Handboek Ouderenpsychologie
- Hoofdstuk 19: Life review uit Handboek Ouderenpsychologie

Voor ontmoeting

Verwerkingsvraag Stemningsstoornissen bij ouderen:

- Als je een casus hebt van een oudere patiënt met depressieve klachten, zou het fijn zijn om deze mee te nemen.

Na ontmoeting

Reflectievraag Stemningsstoornissen bij ouderen:

- Wat neem jij van deze ontmoeting mee naar je eigen werkplek? Noteer in het invulveld hieronder.

Beeldmateriaal

Literatuureisen:

- *Minimaal 10 pagina's en maximaal 15 pagina's literatuur per lesuur. Dit op basis van opleidingsvoorschriften en accreditatie eisen. RINO Zuid streeft hierbij efficiënt en kostenbewust gebruik van literatuur na.*
- *Korte overnames van verplichte literatuur omvatten maximaal 10.000 woorden en maximaal 1/3 van een boek.*
- *Aanbevolen literatuur wordt niet digitaal en ook niet op papier aangeboden door RINO Zuid.*

Leeractiviteiten: de ontmoetingen

Ontmoeting 7 & 8 EMDR bij Ouderen

Kader ontmoeting

Onderwerp:

EMDR bij ouderen

Doel:

Kennis en inzicht opdoen in wanneer je EMDR kunt inzetten als onderdeel van de behandeling bij ouderen met PTSS en comorbide problemen.

Werkvorm(en):

Kennisoverdracht, casuïstiekbespreking, plenair rollenspel

Programma:

- Programma uitleg en mindmap (inventariseren en bespreken van algemene vragen waarmee deelnemers naar deze workshop komen en van vragen uit de literatuur.)
- Basiskennis toetsen a.d.h.v. stellingen
- Uitleg over PTSS bij ouderen
- Uitleg over EMDR bij ouderen: uitleg over casusconceptualisatie a.d.h.v. praktijkvoorbeelden en de verschillende stappen binnen de EMDR en waar je tegenaan kunt lopen bij ouderen met comorbide problemen
- Terugblik op de ochtend en evt. programma hierop nog aanvullen/bijstellen
- Casus ingebracht door docent: welke informatie heb je nodig om tot een goede casusconceptualisatie te komen?
- In groepjes casusconceptualisatie uitwerken: waar zou je tegenaan kunnen lopen en hoe ga je daarmee om?
- Plenair nabespreken casus
- EMDR inzetten bij ouderen met andere klachten dan PTSS? Interactieve presentatie.
- Casuïstiek bespreken, inbrengen van eigen casuïstiek van de deelnemers
- Zijn de vragen beantwoord? Terugkomen op mindmap.

Literatuur ontmoeting

Verplichte literatuur:

- 10492 A1, Broeke, E. ten, Jongh A. de , Oppenheim, H., Praktijkboek EMDR. (blz 39-54).pdf
- 10945 A1, Broeke, E. ten, Jongh A. de , Oppenheim, H., Praktijkboek EMDR Deel II. EMDR bij ouderen met PTSS (blz 70-91).pdf

Literatuureisen:

- *Minimaal 10 pagina's en maximaal 15 pagina's literatuur per lesuur. Dit op basis van opleidingsvoorschriften en accreditatie eisen. RINO Zuid streeft hierbij efficiënt en kostenbewust gebruik van literatuur na.*
- *Korte overnames van verplichte literatuur omvatten maximaal 10.000 woorden en maximaal 1/3 van een boek.*
- *Aanbevolen literatuur wordt niet digitaal en ook niet op papier aangeboden door RINO Zuid.*

Voor ontmoeting

Verwerkingsvraag EMDR bij ouderen:

- Denk na over casuïstiek die je zelf tegen bent gekomen en waar je aan twijfelt of EMDR een optie zou kunnen zijn.
- Wat is je voorkennis over EMDR, over ouderen, en werk (of heb gewerkt) je al met EMDR dan wel ouderen?

Voor ontmoeting vervolg

Matrix-evaluatie (18 stellingen juist/onjuist)

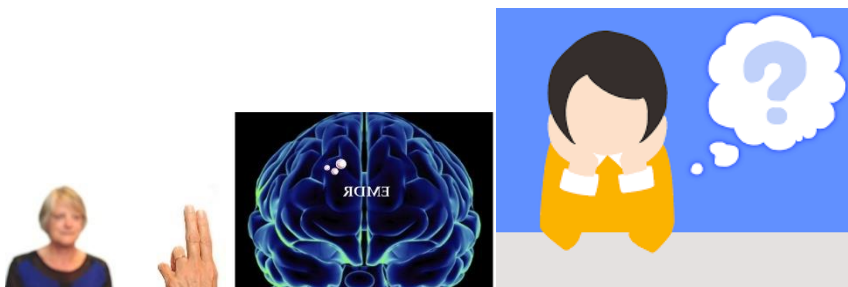
Stellingen	Juist	Onjuist
1. Mensen met PTSS hebben twee keer zoveel kans op dementie		
2. PTSS komt bij ouderen vaker voor dan bij volwassenen maar wordt niet goed herkend		
3. PTSS zorgt voor versnelde veroudering		
4. Mensen met dementie reageren minder goed op EMDR maar kunnen wel goed behandeld worden		
5. Vijftig jaar na een traumatische ervaring is de intensiteit van de herbelevingen minder sterk		
6. Vermijding komt bij ouderen met PTSS meer voor dan bij volwassenen		
7. Ouderen zijn net zo goed psychotherapeutisch behandelbaar als volwassenen maar hebben meer aan praktische ondersteuning		
8. Een CVA is vaak een aanleiding voor PTSS		
9. COPD kan leiden tot PTSS		
10. Veroudering van de hersenen kan PTSS laten heropleven		
11. Bij ouderen met beperkte draagkracht en veel cognitieve problemen is het beter om geen traumabehandeling te geven		
12. Patiënt die PTSS heeft met dissociatie, reageert slechter op EMDR behandeling		
13. Zelfbeeld kun je goed behandelen met EMDR als er maar aansturende herinneringen zijn		

Literatuureisen:

- *Minimaal 10 pagina's en maximaal 15 pagina's literatuur per lesuur. Dit op basis van opleidingsvoorschriften en accreditatie eisen. RINO Zuid streeft hierbij efficiënt en kostenbewust gebruik van literatuur na.*
- *Korte overnames van verplichte literatuur omvatten maximaal 10.000 woorden en maximaal 1/3 van een boek.*
- *Aanbevolen literatuur wordt niet digitaal en ook niet op papier aangeboden door RINO Zuid.*

14. Een oudere man heeft maar 1 oog. Oogbewegingen zullen nu minder effectief zijn, daarom is het beter te kiezen voor een andere vorm van werkgeheugenbelasting		
15. Patiënten met vroegkinderlijke traumatisering zijn vaak niet goed en moeilijk te behandelen voor de PTSS vanwege forse ontregelingen die optreden		
16. Om EMDR succesvol te kunnen toepassen moet je wel weten hoe het targetbeeld eruit ziet		
17. PTSS klachten zijn veel voorkomend bij ouderen, wel meer dan 10%		
18. Bij vroeg kinderlijke psychotrauma is arousal meer voorkomend en dissociatie komt minder vaak voor bij ouderen		

Beeldmateriaal

Literatureisen:

- *Minimaal 10 pagina's en maximaal 15 pagina's literatuur per lesuur. Dit op basis van opleidingsvoorschriften en accreditatie eisen. RINO Zuid streeft hierbij efficiënt en kostenbewust gebruik van literatuur na.*
- *Korte overnames van verplichte literatuur omvatten maximaal 10.000 woorden en maximaal 1/3 van een boek.*
- *Aanbevolen literatuur wordt niet digitaal en ook niet op papier aangeboden door RINO Zuid.*

Leeractiviteiten: de ontmoetingen

Ontmoeting 9 & 10 Presentaties

Kader ontmoeting

Onderwerp:

Presentaties eindopdracht

Doel:

Integratie van de in deze module opgedane kennis.

Werkvorm(en):

Presentatie door deelnemers.

Programma:

Presentatie van de eindopdracht door de deelnemers.

Literatuur ontmoeting

Voor deze ontmoeting is geen literatuur ter voorbereiding nodig.

Voor ontmoeting

Vorbereiding Presentaties eindopdracht:

Maak een presentatie van het gedragstherapeutisch proces zoals dit is doorlopen met een eigen patiënt. Beschrijf hierin met name welke oudere-specifieke elementen op welke wijze in het gedragstherapeutisch proces zijn meegenomen. De presentaties worden gehouden tijdens de laatste ontmoeting.

Literatureisen:

- *Minimaal 10 pagina's en maximaal 15 pagina's literatuur per lesuur. Dit op basis van opleidingsvoorschriften en accreditatie eisen. RINO Zuid streeft hierbij efficiënt en kostenbewust gebruik van literatuur na.*
- *Korte overnames van verplichte literatuur omvatten maximaal 10.000 woorden en maximaal 1/3 van een boek.*
- *Aanbevolen literatuur wordt niet digitaal en ook niet op papier aangeboden door RINO Zuid.*

Leeractiviteiten: andere activiteiten en opdrachten

Welke digitale werkvormen wil je naast de voorbereidings- & reflectievragen voor/bij/na de ontmoetingen gebruiken? Wij helpen je met het verder ontwikkelen hiervan.

Instaptoets of eindtoets

- Formuleer hier de vragen, vraagtypes en evt. antwoordmogelijkheden, het juiste antwoord & feedback.
- Plaats in het programma: voor of na ontmoeting/leeractiviteit X.

Discussieopdracht: activeren voorkennis of verwerkingsopdracht

- Formuleer hier stelling, vraag of casus.
- Plaats in het programma: voor of na ontmoeting/leeractiviteit X.

Casus (inleveropdracht)

- Formuleer de opdracht: wat is de bedoeling, aan welke eisen moet de uitwerking voldoen en welke feedback/beoordeling volgt.
- Plaats in het programma: voor of na ontmoeting/leeractiviteit X.

Presentatie (inleveropdracht)

- Formuleer de opdracht: wat is de bedoeling, aan welke eisen moet de uitwerking voldoen en welke feedback/beoordeling volgt.
- Plaats in het programma: voor of na ontmoeting/leeractiviteit X.

Eindopdracht

- Maak een presentatie van het gedragstherapeutisch proces zoals dit is doorlopen met een eigen patiënt. Beschrijf hierin met name welke oudere-specifieke elementen op welke wijze in het gedragstherapeutisch proces zijn meegenomen. De presentaties worden gehouden tijdens de laatste ontmoeting. Lever de presentatie hier in.
- Plaats in het programma: Voor de laatste lesdag

Andere opdracht, te weten..

- Formuleer de opdracht: wat is de bedoeling, aan welke eisen moet de uitwerking voldoen en welke feedback/beoordeling volgt.
- Plaats in het programma: voor of na ontmoeting/leeractiviteit X.

Literatuureisen:

- *Minimaal 10 pagina's en maximaal 15 pagina's literatuur per lesuur. Dit op basis van opleidingsvoorschriften en accreditatie eisen. RINO Zuid streeft hierbij efficiënt en kostenbewust gebruik van literatuur na.*
- *Korte overnames van verplichte literatuur omvatten maximaal 10.000 woorden en maximaal 1/3 van een boek.*
- *Aanbevolen literatuur wordt niet digitaal en ook niet op papier aangeboden door RINO Zuid.*